

Rättsfallssamlingen

DOMSTOLENS DOM (sjunde avdelningen)

den 29 april 2021 *

”Begäran om förhandsavgörande – Konsumentskydd – Direktiv 93/13/EEG – Oskäliga avtalsvillkor i konsumentavtal – Följderna av att ett villkor förklaras oskäligt – Avtal om hypotekslån uttryckt i utländsk valuta – Fastställande av växelkurs – Avtal om novation – Avskräckande effekt – De nationella domstolarnas skyldigheter – Artikel 6.1 och artikel 7.1”

I mål C-19/20,

angående en begäran om förhandsavgörande enligt artikel 267 FEUF, framställd av Sąd Okręgowy w Gdańsku XV Wydział Cywilny (Regiondomstolen i Gdańsk, avdelning XV för civilrättsliga mål, Polen) genom beslut av den 30 december 2019, som inkom till domstolen den 16 januari 2020, i målet

I.W.,

R.W.

mot

Bank BPH SA,

ytterligare deltagare i rättegången:

Rzecznik Praw Obywatelskich,

meddelar

DOMSTOLEN (sjunde avdelningen)

sammansatt av avdelningsordföranden A. Kumin samt domarna P.G. Xuereb och I. Ziemele (referent),

generaladvokat: H. Saugmandsgaard Øe,

justitiesekreterare: A. Calot Escobar,

efter det skriftliga förfarandet,

med beaktande av de yttranden som avgetts av:

- I.W. och R.W., genom B. Garlacz, radca prawny,
- Bank BPH SA, genom A. Sienkiewicz, avocat, B. Kruzewski och A. Prokop, adwokaci, samt P. Bogdanowicz, radca prawny,

* Rättegångsspråk: polska.

- Rzecznik Praw Obywatelskich, genom M. Taborowski,
- Polens regering, genom B. Majczyna, i egenskap av ombud,
- Spaniens regering, genom S. Centeno Huerta och L. Aguilera Ruiz, båda i egenskap av ombud,
- Portugals regering, genom L. Inez Fernandes, T. Paixão, M. Queiroz Ribeiro, A- Rodrigues och P. Barros da Costa, samtliga i egenskap av ombud,
- Europeiska kommissionen, genom N. Ruiz García och M. Siekierzyńska, båda i egenskap av ombud,

med hänsyn till beslutet, efter att ha hört generaladvokaten, att avgöra målet utan förslag till avgörande,

följande

Dom

- 1 Begäran om förhandsavgörande avser tolkningen av rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäligen villkor i konsumentavtal (EGT L 95, 1993, s. 29; svensk specialutgåva, område 15, volym 12, s. 169), särskilt artiklarna 6 och 7.
- 2 Begäran har framställts i ett mål mellan, å ena sidan, I.W. och R.W. och, å andra sidan, Bank BPH SA angående konsekvenserna av att vissa villkor i ett avtal om hypotekslån som ingåtts mellan parterna är oskäligen.

Tillämpliga bestämmelser

Unionsrätt

- 3 Enligt artikel 2 a i direktiv 93/13 ska begreppet ”oskäligen villkor” förstås som ”avtalsvillkor som definieras i artikel 3”.
- 4 I artikel 3.1 i direktiv 93/13 föreskrivs följande:

”Ett avtalsvillkor som inte har varit föremål för individuell förhandling skall anses vara oskäligt om det i strid med kravet på god sed medför en betydande obalans i parternas rättigheter och skyldigheter enligt avtalet till nackdel för konsumenten.”
- 5 Artikel 4 i direktiv 93/13 har följande lydelse:

”1. Utan att det påverkar tillämpningen av artikel 7 skall frågan om ett avtalsvillkor är oskäligt bedömas med beaktande av vilken typ av varor eller tjänster som avtalet avser och med hänsyn tagen, vid tiden för avtalets ingående, till alla omständigheter i samband med att avtalet ingicks samt till alla övriga villkor i avtalet eller något annat avtal som det är beroende av.

2. Bedömningen av avtalsvilkors oskälighet skall inte avse vare sig beskrivningen av avtalets huvudföremål eller å ena sidan förhållandet mellan pris och ersättning och å andra sidan sålda tjänster eller varor; detta gäller i den mån dessa villkor är klart och begripligt formulerade.”

6 I artikel 6.1 i direktiv 93/13 föreskrivs följande:

”Medlemsstaterna skall föreskriva att oskäligen villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten och att avtalet skall förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäligen villkoren.”

7 I artikel 7.1 i direktiv 93/13 stadgas följande:

”Medlemsstaterna skall se till att det i konsumenternas och konkurrenternas intresse finns lämpliga och effektiva medel för att hindra fortsatt användning av oskäligen villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter.”

Polsk rätt

8 Artikel 58 i Kodeks cywilny (civillagen) har följande lydelse:

”1. En rättshandling som strider mot lagen eller som har till syfte att kringgå lagen är ogiltig om inte annat föreskrivs i en relevant bestämmelse, bland annat om att de bestämmelser i rättshandlingen som är ogiltiga ersätts av relevanta bestämmelser i lagen.

2. En rättshandling som strider mot grundläggande samhällsnormer är ogiltig.

3 Om endast en del av rättshandlingen är ogiltig förblir övriga delar av rättshandlingen gällande, såvida det inte framgår av omständigheterna att rättshandlingen inte skulle ha verkställts i avsaknad av de ogiltigen bestämmelserna.”

9 I artikel 120.1 i civillagen föreskrivs följande:

”Preskriptionstiden ska börja löpa den dag då fordran förfaller till betalning. Om en fordrans verkställbarhet är beroende av att rättighetsinnehavaren vidtar en särskild åtgärd, börjar fristen att löpa från och med den dag då fordran skulle ha blivit verkställbar om rättighetsinnehavaren hade vidtagit åtgärden så snart som möjligt.”

10 Artikel 353¹ i civillagen har följande lydelse:

”Avtalsparterna bestämmer fritt avtalets innehåll, så länge dess innehåll och syfte inte är oförenligt med rättsförhållandets egenskaper (art), lag eller grundläggande samhällsnormer.”

11 I artikel 358 i civillagen föreskrivs följande:

”1. Om föremålet för förpliktelsen är ett penningbelopp uttryckt i utländsk valuta, kan gäldenären verkställa betalningen i polsk valuta, såvida inte lagen, ett domstolsavgörande som ligger till grund för förpliktelsen eller en rättshandling föreskriver att betalningen ska verkställas i en utländsk valuta.

2. Värdet av den utländska valutån beräknas enligt den genomsnittliga kursen som fastställts av Polens centralbank vid den tidpunkt då fordran förfaller till betalning, såvida inte annat föreskrivs i lag, domstolsbeslut eller rättshandling.

3. Vid gäldenärens försening kan borgenären kräva betalning i polsk valuta enligt den genomsnittliga växelkursen som fastställs av Polens centralbank den dag då betalningen görs.”

12 Artikel 385¹ i civillagen har följande lydelse:

”1. Villkor i ett konsumentavtal som inte har varit föremål för individuell förhandling är inte bindande för konsumenten om dennes rättigheter och skyldigheter enligt nämnda avtalsvillkor är utformade på ett sätt som strider mot god sed och allvarligt åsidosätter konsumentens intressen (oskäligen avtalsvillkor). Detta gäller inte för avtalsvillkor som avser parternas huvudsakliga prestationer, särskilt med avseende på pris eller vederlag, om de är tydligt formulerade.

2. Om ett avtalsvillkor inte är bindande för konsumenten enligt 1 § ska avtalet förbli bindande i övrigt för parterna.

3. Ett villkor i ett avtal som inte varit föremål för individuell förhandling anses vara ett avtalsvillkor vars innehåll konsumenten inte haft något verkligt inflytande över. Detta gäller i synnerhet för avtalsvillkor som har hämtats från en avtalsmall som den andra avtalsparten har föreslagit för konsumenten.

...”

13 Artikel 385² i civillagen har följande lydelse:

”Bedömningen av om ett avtalsvillkor är förenligt med god sed ska ske med utgångspunkt i situationen vid tidpunkten för ingåendet av avtalet med beaktande av dess innehåll, omständigheterna vid avtalets ingående och med hänsyn tagen till avtal som har samband med det avtal som innehåller det villkor som är föremål för bedömning.”

14 Ustawa o zmianie ustawy – Prawo bankowe oraz niektórych innych ustaw (lag om ändring av banklagen) av den 29 juli 2011 (Dz.U. nr 165 från år 2011, position 984) (nedan kallad lagen av den 29 juli 2011) trädde i kraft den 26 augusti 2011.

15 I artikel 1.1 i den lagen föreskrivs följande:

”Följande ändringar görs i [ustawa – Prawo bankowe (lagen om bankrätt), av den 29 augusti 1997 (Dz.U. nr 72 från år 2002, position 665), i dess ändrade lydelse]:

1) i artikel 69:

a) i punkt 2 ska följande punkt 4a införas efter punkt 4:

’4a) för kreditavtal uttryckta i, eller indexerade till, en annan valuta än den polska valutan, [anges] detaljerade regler om sätt och datum för fastställandet av kursen för valutorna på grundval av vilken bland annat lånebeloppet, amortering och månadsbetalningar (kapitalbelopp och ränta) beräknas samt regler för hur lånet ska ställas till förfogande och återbetalas.’

b) en ny punkt 3, med följande lydelse, ska läggas till efter punkt 2:

’3. När det gäller kreditavtal uttryckta i, eller indexerade till, en annan valuta än den polska valutan kan låntagaren göra de månatliga avbetalningarna (kapitalbelopp och ränta) och göra en förtida återbetalning av hela eller en del av lånebeloppet direkt i denna valuta. I ett sådant fall ska det i kreditavtalet även fastställas regler för öppnande och hållande av ett konto för mottagande av medel för återbetalning av krediten samt regler för återbetalning via detta konto.’”

16 I artikel 4 i nämnda lag föreskrivs följande:

”I fråga om krediter eller penninglån som en låntagare har ingått avtal om innan denna lag träder i kraft ska artikel 69.2 led 4a och artikel 75b i den lag som avses i artikel 1 tillämpas på krediter eller penninglån som inte har återbetalats fullt ut, upp till den del av krediten eller lånet som återstår att återbetala. Banken ska i detta avseende kostnadsfritt ändra kreditavtalet eller låneavtalet i enlighet därmed.”

Målet vid den nationella domstolen och tolkningsfrågorna

17 Under år 2008 ingick I.W. och R.W, i egenskap av konsumenter, ett avtal om hypotekslån med den rättsliga föregångaren till Bank BPH, varvid lånets löptid var 360 månader (30 år). Avtalet var utformat i polska zloty (PNL), men indexerat till en utländsk valuta, nämligen schweiziska franc (CHF).

18 Det framgår av de förklaringar som lämnats av den hänskjutande domstolen att låntagarna informerades om att kursen på schweizisk franc kunde öka, vilket skulle påverka storleken på de månatliga amorteringarna på lånet. Efter en begäran från banken om detta, inkom låntagarna med en förklaring om att de önskade indexera sitt lån till kursen på schweizisk franc, trots att de i vederbörlig ordning hade informerats om riskerna med ett lån i utländsk valuta.

19 Enligt avtalet skulle lånet återbetalas i polska zloty. Kreditsaldot och de månatliga avbetalningarna beräknades på grundval av säljkursen för CHF, jämte bankens försäljningsmarginal för valutan. Metoden för att fastställa bankens marginal angavs inte i avtalet.

20 I artikel 1.1 i låneavtalet föreskrivs följande:

”Banken beviljar låntagaren ett lån på ... PLN, indexerat till schweizisk franc, och låntagaren åtar sig att använda lånet i enlighet med avtalsvillkoren, att återbetala det utnyttjade lånebeloppet jämte ränta vid de datum som anges i avtalet och att till banken betala de provisioner, skatter och andra avgifter som anges i avtalet. ...

Vid tidpunkten för tillhandahållandet ska lånesaldot uttryckas i den valuta till vilken lånet är indexerat enligt köpkursen för den valuta till vilken lånet är indexerat och specificeras i förteckningen över köp- och säljkurser för hypotekslån som beviljas av banken, vilka beskrivs närmare i artikel 17. Därefter ska saldot i utländsk valuta dagligen omvandlas till polska zloty enligt säljkursen för den valuta till vilken lånet är indexerat, vilken anges i förteckningen över köp- och säljkurser för hypotekslån som banken beviljat och som beskrivs närmare i artikel 17.”

21 I artikel 7.2 i avtalet anges följande:

”Det lånebelopp som anges i begäran om utbetalning ska ställas till förfogande genom överföring till det bankkonto hos en polsk bank som anges i ansökan. Datumet för överföringen ska anses vara det datum då det utnyttjade lånet betalas ut. Varje belopp som betalas i polska zloty omvandlas till den valuta till vilken lånet är indexerat, på grundval av köp- och säljkursen för de hypotekslån som banken beviljat och som gäller på dagen för bankens tillhandahållande.”

22 Artikel 10.6 i nämnda avtal har följande lydelse:

”Varje betalning som låntagaren gör ska beräknas på grundval av säljkursen för den valuta till vilken lånet är indexerat, såsom anges i den förteckning över köp- och säljkurser för hypotekslån som banken beviljat, vilken gäller på dagen för bankens [mottagande] av medlen. ...”

23 I artikel 17 i låneavtalet anges följande:

”1. Vid beräkningen av de transaktioner som avser tillhandahållande respektive återbetalning av krediter tillämpas de köp- och säljkurser för hypotekslån som banken beviljat i de valutor som banken erbjuder och som är i kraft vid tidpunkten för transaktionen.

2. Köpkurserna definieras som de genomsnittliga växelkurserna för [polska zloty] i förhållande till de aktuella valutor som anges i förteckningen över de genomsnittliga kurserna för Polens centralbank, minskat med köpmarginalen.

3. Säljkurserna definieras som de genomsnittliga växelkurserna för [polska zloty] i förhållande till de aktuella valutor som anges i förteckningen över de genomsnittliga kurserna för Polens centralbank, ökat med försäljningsmarginalen.

4. För att beräkna köp- och säljkurser för hypotekslån som beviljats av banken tillämpas kursen för [polska zloty] i förhållande till de aktuella valutorna, vilken anges i förteckningen över de genomsnittliga kurserna för Polens centralbank för den aktuella arbetsdagen, justerad med bankens köp- eller försäljningsmarginal.

5. De köp- och säljkurser som gäller en viss arbetsdag för hypotekslån som banken beviljat i valutor som ingår i dess anbud ska fastställas av banken efter kl. 15:00 föregående arbetsdag och ska visas på bankens huvudkontor och publiceras på bankens webbplats ...”

24 Låneavtalet blev föremål för ett tillägg som undertecknades av parterna den 7 mars 2011 (nedan kallat tilläggsavtalet), vilket innehöll bestämmelser om hur marginalen för Bank BPH skulle fastställas. För det andra föreskrevs i tilläggsavtalet att låntagarna hädanefter hade rätt att återbetala lånet i den indexeringsvaluta som valts, det vill säga schweiziska franc, som de även kunde köpa på den fria marknaden.

25 Efter en höjning av kursen på schweiziska franc gjorde I.W. och R.W. gällande vid den hänskjutande domstolen att indexeringen av lånet till schweiziska franc var oskälig och yrkade att avtalet skulle ogiltigförklaras och att samtliga belopp som betalats för ränta och avgifter i samband med avtalet skulle återbetalas.

26 Enligt den hänskjutande domstolen rör avtalsvillkoren om indexering av det beviljade lånet och metoden för att fastställa kursen för den valuta i vilken lånet ska återbetalas avtalets huvudföremål. Eftersom den hänskjutande domstolen anser att dessa villkor är formulerade i begripliga och klara ordalag och att gäldenärerna har förstått räckvidden och följderna av dem, vilket de skriftligen bekräftat för Bank BPH, kan dessa villkors oskälighet inte åberopas.

27 Den hänskjutande domstolen anser däremot att dessa villkor är oskäliga, eftersom de gör det möjligt för Bank BPH att ta ut en marginal som är kopplad till köpet och försäljningen av valutan. Eftersom metoden för att fastställa denna marginal inte angavs i det ursprungliga låneavtalet, drog den hänskjutande domstolen slutsatsen att nämnda marginal skapade en betydande obalans till nackdel för konsumenten.

28 Även om den hänskjutande domstolen anser att avtalsbestämmelserna om Bank BPH:s marginal för köp/försäljning av den utländska valutan inte längre är oskäliga efter att parterna ingått tilläggsavtalet i vilket det fastställs en sådan marginal för banken, önskar den hänskjutande domstolen för det första få klarhet i i vilken mån den ursprungliga oskäligheten avseende dessa bestämmelser kan påverka giltigheten av indexeringsvillkoret och till och med låneavtalet i dess helhet.

- 29 För det andra önskar den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida det är möjligt för den att underlåta att tillämpa endast de avtalsvillkor som avser bankens marginal och upprätthålla indexeringsklausulens och avtalets giltighet, trots att ett rättsligt ingripande i detta avseende skulle leda till en ändring av innebörden av denna klausul.
- 30 För det tredje har den hänskjutande domstolen påpekat att lagen av den 29 juli 2011 numera fastställer regler för hur omräkning av utländsk valuta ska ske för lån uttryckta i utländsk valuta. Den hänskjutande domstolen har härav dragit slutsatsen att syftet att avskräcka från användning av oskäligen villkor inte längre motiverar ett förbud mot att ändra eller ersätta ett oskäligt villkor för en nationell domstol som konstaterar att sådana villkor förekommer i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument, särskilt när ett sådant konstaterande kan medföra att avtalet i sin helhet blir ogiltigt.
- 31 För det fjärde önskar den hänskjutande domstolen få klarhet i huruvida konsumentens rätt till återbetalning till följd av en ogiltigförklaring av ett oskäligt villkor utgör en del av den nationella domstolens avgörande i vilket det fastställs att villkoret är oskäligt eller om det krävs att konsumenten uttryckligen begär återbetalning inom ramen för ett särskilt förfarande som kan bli föremål för preskriptionsfrister.
- 32 För det femte och sista hyser den hänskjutande domstolen tvivel om omfattningen av den informationsskyldighet som den kan ha gentemot konsumenten, eftersom konsumenten bör ges möjlighet att besluta huruvida denne vill avstå från att göra gällande att ett villkor i ett avtal som denne har ingått är oskäligt.
- 33 Mot denna bakgrund beslutade Sąd Okręgowy w Gdańsku XV Wydział Cywilny (Regiondomstolen i Gdańsk, avdelning XV för civilrättsliga mål, Polen) att vilandeförklara målet och ställa följande frågor till EU-domstolen:
- ”1) Ska artikel 3.1 och 3.2, jämförd med artikel 4.1, artikel 6.1 och artikel 7.1, i [direktiv 93/13] tolkas så, att en nationell domstol är skyldig att fastställa att ett villkor i ett avtal som ingåtts med en konsument är oskäligt (i den mening som avses i artikel 3.1 i [detta direktiv]), även om villkoret vid tidpunkten för avgörandet, till följd av en av avtalsparterna företagen ändring av villkoren i avtalet i form av ett tillägg, inte längre är oskäligt och fastställandet av att villkoret var oskäligt i dess ursprungliga ordalydelse kan resultera i ogiltigförklaring av hela avtalet?
- 2) Ska artikel 6.1, jämförd med artikel 3.1 och 3.2 andra meningen och artikel 2, i direktiv 93/13 tolkas så, att den gör det möjligt för en nationell domstol att fastställa att endast vissa delar är oskäligen av ett avtalsvillkor om en av en bank fastställd växelkurs, till vilken den kredit som beviljats konsumenten är indexerad (såsom det villkor som är aktuellt i det nationella målet), det vill säga genom att ta bort en av bankens ensidigt avfattad bestämmelse som på ett oklart sätt anger bankens marginal som ingår i växelkursen och lämna en entydig bestämmelse som hänvisar till den genomsnittliga växelkursen som tillämpas av centralbanken (Narodowy Bank Polski), vilket inte kräver att den borttagna delen ska ersättas med någon rättslig bestämmelse, kommer att resultera i återställande av verklig balans mellan konsumentens och näringsidkarens intressen, även om det kommer att förändra kärnan i bestämmelsen rörande konsumentens skyldighet på ett sätt som är fördelaktigt för denne?
- 3) Ska artikel 6.1, jämförd med artikel 7.1, i direktiv 93/13 tolkas så, att även för det fall den nationella lagstiftaren har vidtagit åtgärder för att hindra fortsatt användning av oskäligen villkor, såsom de som är aktuella i det nationella målet, genom att föreskriva en skyldighet för bankerna att särskilt ange villkoren och [referensdatumen] för att fastställa den växelkurs som ligger till grund för beräkningen av lånebeloppet, de månatliga amorteringarna (kapital och ränta) och reglerna för

konverteringen av belopp till den valuta i vilken lånet betalades ut eller ska betalas tillbaka, så utgör allmänintresset hinder för att endast vissa delar av avtalsvillkoret förklaras vara oskäligen på det sätt som beskrivs i fråga 2?

- 4) Innebär den omständigheten att ett avtal som avses i artikel 6.1 i direktiv 93/13 inte är bindande och att sådana oskäligen avtalsvillkor som avses i artikel 2 a jämförd med artikel 3 i direktivet förfaller, att det är en sanktion som utgör en följd av ett avgörande från en domstol som meddelats på konsumentens uttryckliga begäran med verkan från det att avtalet ingicks, det vill säga med retroaktiv verkan (*ex tunc*), och att konsumentens och näringsidkarens fordringar avseende återkrav förfaller till betalning när avgörandet vinner laga kraft?
- 5) Ska artikel 6.1 i rådets direktiv 93/13, jämförd med artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna av den 30 mars 2010 (EUT C 83, 2010, s. 389) tolkas så, att den innebär en skyldighet för en nationell domstol att informera en konsument, som har begärt att ett avtal upphävs i samband med ogiltigförklaring av oskäligen villkor, om de rättsliga konsekvenserna av ett sådant avgörande, inklusive eventuella återbetalningskrav från näringsidkaren (banken), även om de inte gjorts gällande i det aktuella förfarandet och deras rättsenlighet inte tydligt fastställts och även om konsumenten företräts av ett professionellt ombud?"

Prövning av tolkningsfrågorna

Den första frågan

- 34 Den hänskjutande domstolen har ställt den första frågan för att få klarhet i huruvida artikel 6.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att den nationella domstolen är skyldig att fastställa att ett villkor i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument är oskäligt, även om det fel som detta villkor är behäftat med har undanröjts efter det att parterna ingått ett tilläggsavtal till avtalet och fastställandet av att villkoret i dess ursprungliga lydelse är oskäligt kan medföra att avtalet blir ogiltigt.

Huruvida tolkningsfrågorna kan tas upp till prövning

- 35 I.W och R.W. har gjort gällande att denna fråga inte kan tas upp till sakprövning, eftersom redogörelsen för de faktiska omständigheterna i beslutet om hänskjutande inte överensstämmer med de faktiska omständigheterna i det nationella målet. De har särskilt bestritt att tilläggsavtalet gjorde det möjligt att avhjälpa det ursprungliga indexeringsystemets oskälighet, eftersom indexeringsmekanismen i dess helhet är oskäligt. Den hänskjutande domstolen anser emellertid felaktigt att endast den del som avser Bank BPH:s marginal i samband med växlingstransaktioner är oskäligt.
- 36 Den hänskjutande domstolen anser att enligt artikel 385¹.1 och 385¹.3 i civillagen avser villkoren i det avtal som är aktuellt i det nationella målet rörande indexeringen av lånebeloppet och fastställande av växlingskursen avtalets huvudföremål, i den mening som avses i artikel 4.2 i direktiv 93/13. Enligt den hänskjutande domstolen var det dessutom endast de delar av villkoren rörande indexeringsmekanismen som avsåg bankens marginal som inte var avfattade på ett klart och begripligt sätt. Den hänskjutande domstolen drog härav slutsatsen att övriga delar av villkoren rörande indexeringsmekanismen inte var oskäligen.
- 37 Det ska härvid erinras om att i ett förfarande enligt artikel 267 FEUF, som grundar sig på en tydlig funktionsfördelning mellan de nationella domstolarna och EU-domstolen, är den nationella domstolen ensam behörig att fastställa och bedöma omständigheterna i det nationella målet samt att tolka och tillämpa nationell rätt (dom av den 9 juli 2020, Raiffeisen Bank och BRD Groupe Société Générale, C-698/18 och C-699/18, EU:C:2020:537, punkt 46).

- 38 Domstolen är således bunden av den hänskjutande domstolens fastställande och bedömning av de faktiska omständigheterna, vilket innebär att I.W. och R.W. inte kan ifrågasätta dem inom ramen för förevarande begäran om förhandsavgörande.
- 39 Dessutom presumeras nationella domstolars frågor om tolkningen av unionsrätten vara relevanta. Dessa frågor ställs mot bakgrund av den beskrivning av tillämplig lagstiftning och sakomständigheter som den nationella domstolen på eget ansvar har lämnat och vars riktighet det inte ankommer på EU-domstolen att pröva. En begäran om förhandsavgörande från en nationell domstol kan bara avvisas då det är uppenbart att den begärda tolkningen av unionsrätten inte har något samband med de verkliga omständigheterna eller saken i det nationella målet eller då frågorna är hypotetiska eller EU-domstolen inte har tillgång till sådana uppgifter om de faktiska eller rättsliga omständigheterna som är nödvändiga för att kunna ge ett användbart svar på de frågor som ställts till den (dom av den 19 september 2019, Lovasné Tóth, C-34/18, EU:C:2019:764, punkt 40 och där angiven rättspraxis).
- 40 Eftersom den hänskjutande domstolen i förevarande fall har redogjort för de tillämpliga bestämmelser och faktiska omständigheter som gör det möjligt för EU-domstolen att besvara den första frågan och det inte ankommer på EU-domstolen att pröva huruvida dessa omständigheter är riktiga, konstaterar domstolen att denna fråga kan tas upp till sakprövning.
- 41 Mot denna bakgrund ska den första tolkningsfrågan besvaras.

Prövning i sak

- 42 Enligt artikel 6.1 i direktiv 93/13 ska medlemsstaterna föreskriva att oskäligen villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är, på sätt som närmare stadgas i deras nationella rätt, bindande för konsumenten (dom av den 9 juli 2020, Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, punkt 22 och där angiven rättspraxis).
- 43 Ett avtalsvillkor som förklarats vara oskäligt ska således i princip anses aldrig ha existerat, vilket innebär att det inte kan ha någon verkan gentemot konsumenten (dom av den 9 juli 2020, Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, punkt 23 och där angiven rättspraxis).
- 44 Enligt artikel 6.1 i direktiv 93/13 ankommer det följaktligen på den nationella domstolen att underlåta att tillämpa oskäligen villkor så att de inte får några bindande verkningar för konsumenten, såvida inte konsumenten motsätter sig detta (dom av den 9 juli 2020, Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, punkt 24 och där angiven rättspraxis, och dom av den 25 november 2020, Banca B., C-269/19, EU:C:2020:954, punkt 29).
- 45 Enligt den hänskjutande domstolen undanröjde ändringen genom tilläggsavtalet av de ursprungliga indexeringsvillkoren det fel som dessa villkor var behäftade med och återskapade jämvikten mellan näringsidkarens och konsumenternas skyldigheter och rättigheter. Indexeringsvillkoren i deras ursprungliga lydelse var således inte längre bindande för parterna i låneavtalet från och med undertecknandet av tilläggsavtalet.
- 46 I detta sammanhang ska det understrykas att konsumentens rätt till ett effektivt skydd omfattar möjligheten att avstå från att göra gällande sina rättigheter, varför konsumentens uttryckliga önskan, i förekommande fall, ska beaktas när han eller hon, trots att vederbörande känner till att ett oskäligt villkor inte är bindande, invänder mot att detta villkor lämnas utan avseende och därmed ger sitt fria och informerade samtycke till det aktuella villkoret (dom av den 9 juli 2020, Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, punkt 25).

- 47 Direktiv 93/13 går nämligen inte så långt som att göra det system bindande som föreskriver skydd mot näringsidkares användning av oskäligen avtalsvillkor som införs genom direktivet till förmån för konsumenterna. När en konsument föredrar att inte göra gällande detta skyddssystem tillämpas det följaktligen inte (dom av den 9 juli 2020, Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, punkt 26 och där angiven rättspraxis).
- 48 På motsvarande sätt kan en konsument avstå från att göra gällande att ett villkor är oskäligt i samband med ett avtal om novation genom vilket konsumenten avstår från att göra gällande de rättsverkningar som skulle kunna följa av att ett sådant villkor förklarades oskäligt, förutsatt att detta avstående följer av ett fritt och informerat samtycke (dom av den 9 juli 2020, Ibercaja Banco, C-452/18, EU:C:2020:536, punkt 28).
- 49 Av det ovan anförda följer att det system som föreskrivs i direktiv 93/13 inte kan utgöra hinder för att parterna i ett avtal avhjälper ett avtalsvillkors oskälighet genom att ändra det genom avtal, under förutsättning dels att konsumentens avstående från att göra gällande oskäligheten följer av dennes fria och informerade samtycke, dels att det nya villkoret om ändring inte i sig är oskäligt, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva.
- 50 Om den hänskjutande domstolen skulle anse att konsumenterna i förevarande fall inte var medvetna om de rättsliga följderna för dem av ett sådant avstående, ska det erinras om, såsom påpekats i punkt 43 i förevarande dom, att ett avtalsvillkor som förklarats vara oskäligt i princip ska anses aldrig ha existerat, vilket innebär att det inte kan ha någon verkan i förhållande till konsumenten, med följden att den rättsliga och faktiska situation som konsumenten befann sig i utan nämnda villkor skulle återställas (dom av den 14 mars 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punkt 41 och där angiven rättspraxis).
- 51 Den nationella domstolens skyldighet att underlåta att tillämpa ett oskäligt avtalsvillkor enligt vilket belopp ska erläggas som visat sig vara felaktiga, medför nämligen i princip en återbetalningsskyldighet såvitt avser dessa belopp (dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 62).
- 52 Det ankommer således på den hänskjutande domstolen att återställa den situation som I.W. och R.W. skulle ha befunnit sig i utan det ursprungliga villkor som den konstaterar vara oskäligt.
- 53 Vad gäller frågan vilken betydelse ett fastställande av att ett avtalsvillkor är oskäligt har för giltigheten av det berörda avtalet, ska det först understrykas att enligt artikel 6.1 in fine i direktiv 93/13 ska avtalet ”förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäligen villkoren”.
- 54 Vidare följer det av domstolens fasta praxis att det enligt direktiv 93/13 inte krävs att den nationella domstolen, utöver det villkor som förklarats vara oskäligt, underlåter att tillämpa de villkor som inte har kvalificerats som oskäligen. Det ska nämligen erinras om att syftet med detta direktiv är att skydda konsumenten och återställa jämvikten mellan parterna genom att bortse från de villkor som anses oskäligen, samtidigt som giltigheten av de övriga villkoren i det aktuella avtalet i princip upprätthålls (dom av den 7 augusti 2018, Banco Santander och Escobedo Cortés, C-96/16 och C-94/17, EU:C:2018:643, punkt 75).
- 55 Unionslagstiftarens syfte med direktivet är inte att alla avtal som innehåller oskäligen villkor ska ogiltigförklaras (dom av den 15 mars 2012, Pereničová och Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, punkt 31).
- 56 Vad slutligen gäller de kriterier som gör det möjligt att bedöma huruvida ett avtal faktiskt kan bestå utan de oskäligen villkoren, ska det påpekas att såväl ordalydelsen i artikel 6.1 i direktiv 93/13 som kraven på rättssäkerhet för ekonomisk verksamhet talar för en objektiv tolkning av denna

bestämmelse, vilket innebär att situationen för en av avtalsparterna inte kan anses vara det avgörande kriteriet för hur avtalet ska behandlas i framtiden (dom av den 15 mars 2012, Pereničová och Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, punkt 32).

- 57 Vid bedömningen av huruvida ett avtal som innehåller ett eller flera oskäligen villkor kan bestå utan dessa villkor kan den domstol vid vilken talan väckts inte grunda sig enbart på att ogiltigförklaringen av avtalet i dess helhet eventuellt är fördelaktig för konsumenten (dom av den 15 mars 2012, Pereničová och Perenič, C-453/10, EU:C:2012:144, punkt 33).
- 58 I förevarande fall anser den hänskjutande domstolen att avtalsparterna genom att ingå tilläggsavtalet har undanröjt det fel som de ursprungligen oskäligen avtalsvillkoren var behäftade med och återupprättat jämvikten mellan dessa parter skyldigheter och rättigheter enligt avtalet.
- 59 De mål som eftersträvas med direktiv 93/13, vilka det erinrats om i punkt 54 i förevarande dom, är till fullo uppfyllda när den rättsliga och faktiska situation som konsumenten skulle ha befunnit sig i utan det oskäligen villkoret återställs och felet i avtalet har undanröjts av parterna genom att ingå ett tilläggsavtal, i den mån konsumenten vid ingåendet av detta avtal var medveten om att detta villkor inte var bindande och de konsekvenser som detta medförde.
- 60 Det följer således inte av artikel 6.1 i direktiv 93/13 att, i en situation där konsumentens avstående från att göra gällande oskälighet följer av konsumentens fria och informerade samtycke, fastställandet av att de ursprungligen villkoren i det aktuella avtalet är oskäligen får till följd att avtalet, i dess lydelse enligt tilläggsavtalet, ogiltigförklaras, även om upphävandet av dessa villkor skulle ha lett till att avtalet, såsom det ursprungligen ingicks, ogiltigförklarades i sin helhet och detta skulle vara till fördel för konsumenten.
- 61 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den första frågan besvaras enligt följande. Artikel 6.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att det ankommer på den nationella domstolen att konstatera att ett villkor i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument är oskäligen, även om parterna har ändrat detta villkor genom avtal. Ett sådant konstaterande medför att den situation som konsumenten skulle ha befunnit sig i utan detta villkor som konstaterats vara oskäligen återställs, såvida inte konsumenten genom ändringen av det oskäligen villkoret har avstått från ett sådant återställande genom ett fritt och informerat samtycke, vilket det ankommer på den nationella domstolen att kontrollera. Det följer emellertid inte av denna bestämmelse att konstaterandet av att det ursprungligen villkoret är oskäligen i princip skulle få till följd att avtalet ogiltigförklaras, eftersom ändringen av detta villkor har gjort det möjligt att återställa jämvikten mellan parternas skyldigheter och rättigheter enligt avtalet och att undanröja det fel som det var behäftat med.

Den andra och den tredje frågan

- 62 Den hänskjutande domstolen har ställt den andra och den tredje frågan, vilka ska prövas tillsammans, för att få klarhet i huruvida artikel 6.1 och artikel 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de utgör hinder för att den nationella domstolen endast upphäver det oskäligen villkoret i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument, särskilt när direktivets avskräckande syfte säkerställs genom nationella lagbestämmelser som reglerar dess användning.
- 63 Det ska inledningsvis påpekas att I.W. och R.W. har ifrågasatt huruvida den tredje frågan kan tas upp till sakprövning, eftersom den hänskjutande domstolen genom denna fråga kräver att EU-domstolen tolkar nationell rätt.
- 64 Det ska härvid erinras om att det i ett förfarande enligt artikel 267 FEUF, som grundar sig på en tydlig funktionsfördelning mellan de nationella domstolarna och EU-domstolen, enligt den rättspraxis som det hänvisas till i punkt 37 i förevarande dom, är den nationella domstolen som är ensam behörig att

fastställa och bedöma omständigheterna i det nationella målet samt att tolka och tillämpa nationell rätt. EU-domstolen är följaktligen i princip skyldig att meddela ett förhandsavgörande när den fråga som ställts avser tolkningen av unionsrätten.

- 65 Eftersom den tredje frågan avser tolkningen av artikel 6.1 och artikel 7.1 i direktiv 93/13, är EU-domstolen behörig att pröva den.
- 66 EU-domstolen erinrar om att den nationella domstol som ska ta ställning till ett oskäligt avtalsvillkor, enligt artikel 6.1 i direktiv 93/13, enbart är skyldig att underlåta att tillämpa det oskäliga avtalsvillkoret så att villkoret inte får några bindande verkningar för konsumenten, medan den i princip inte har behörighet att ändra villkorets innehåll. Avtalet ska nämligen i princip bestå, utan att det görs andra ändringar än vad som följer av att de oskäliga villkoren upphävs, i den mån det är juridiskt möjligt att avtalet består på detta sätt enligt nationell rätt (dom av den 7 augusti 2018, Banco Santander och Escobedo Cortés, C-96/16 och C-94/17, EU:C:2018:643, punkt 73).
- 67 När den nationella domstolen konstaterar att ett oskäligt villkor i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument är ogiltigt, ska artikel 6.1 i direktiv 93/13 tolkas så, att den utgör hinder för att den nationella domstolen kan komplettera avtalet genom att ändra innehållet i detta villkor (dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 och C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 53 och där angiven rättspraxis).
- 68 För det fall en nationell domstol skulle ha möjlighet att ändra innehållet i oskäliga villkor i sådana avtal kunde detta äventyra förverkligandet av det långsiktiga syftet med artikel 7 i direktiv 93/13. En sådan möjlighet skulle nämligen motverka den avskräckande effekt det har på näringsidkarna att sådana oskäliga villkor helt enkelt inte kan tillämpas gentemot konsumenterna, eftersom näringsidkarna skulle vara benägna att använda villkoren med vetskap om att även om de skulle ogiltigförklaras så skulle den nationella domstolen kunna utfylla avtalet i nödvändig utsträckning på ett sådant sätt att näringsidkarnas intressen tillvaratogs (dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 och C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 54 och där angiven rättspraxis).
- 69 I förevarande fall har den hänskjutande domstolen angett att ogiltigförklarandet av den del av indexeringsvillkoret avseende hypotekslånet som är aktuellt i det nationella målet, avseende bankens marginal, inte medför någon lucka som kräver ett positivt ingripande från den hänskjutande domstolens sida. Kommissionen har emellertid understrukit att detta ogiltigförklarande ändrar klausulens natur i dess ursprungliga lydelse.
- 70 EU-domstolen har slagit fast att bestämmelserna i direktiv 93/13 utgör hinder för att ett villkor som bedömts vara oskäligt delvis upprätthålls genom att de delar som medför att villkoret blir oskäligt ogiltigförklaras, när ett sådant ogiltigförklarande skulle innebära att innehållet i villkoret ändrades på ett sätt som påverkar dess huvudsakliga innehåll (dom av den 26 mars 2019, Abanca Corporación Bancaria och Bankia, C-70/17 och C-179/17, EU:C:2019:250, punkt 64).
- 71 Det är endast om den del av indexeringsvillkoret avseende det hypotekslån som är aktuellt i det nationella målet avseende Bank BPH:s marginal skulle bestå av en avtalsförpliktelse som skiljer sig från övriga avtalsvillkor, som kan bli föremål för en individuell prövning av huruvida det är oskäligt, som den nationella domstolen skulle kunna ogiltigförklara den delen.
- 72 Enligt direktiv 93/13 krävs det nämligen inte att den nationella domstolen, utöver det avtalsvillkor som förklarats vara oskäligt, ogiltigförklarar de avtalsvillkor som inte förklarats vara oskäliga, eftersom det syfte som lagstiftaren eftersträvar inom ramen för detta direktiv är att skydda konsumenten och återställa jämvikten mellan parterna genom att underlåta att tillämpa villkor som anses oskäliga, samtidigt som giltigheten av de övriga villkoren i det aktuella avtalet i princip upprätthålls (dom av den 7 augusti 2018, Banco Santander och Escobedo Cortés, C-96/16 och C-94/17, EU:C:2018:643, punkt 75).

- 73 När det gäller villkor i ett låneavtal som avser låneränta respektive dröjsmålsränta, har domstolen slagit fast att en ogiltigförklaring av ett villkor i ett låneavtal vari räntesatsen för dröjsmålsräntan fastställs, på grund av att villkoret är oskäligt, inte kan medföra att även villkoret i detta avtal avseende räntesatsen för låneräntan ogiltigförklaras. Dessa olika avtalsvillkor ska nämligen hållas isär på ett tydligt sätt (dom av den 7 augusti 2018, Banco Santander och Escobedo Cortés, C-96/16 och C-94/17, EU:C:2018:643, punkt 76).
- 74 Dessa överväganden gäller oavsett hur det avtalsvillkor i vilket räntesatsen för dröjsmålsräntan har fastställts, och det avtalsvillkor, i vilket räntesatsen för låneräntan har fastställts, är formulerade. De gäller dessutom inte bara när räntesatsen för dröjsmålsräntan har bestämts oberoende av räntesatsen för låneräntan, i ett särskilt villkor, utan även när räntesatsen för dröjsmålsräntan är bestämd som en höjning av räntesatsen för låneräntan med ett visst antal procentenheter. Eftersom det oskäliga villkoret i sistnämnda fall består i denna höjning, kräver direktiv 93/13 endast att höjningen ogiltigförklaras (dom av den 7 augusti 2018, Banco Santander och Escobedo Cortés, C-96/16 och C-94/17, EU:C:2018:643, punkt 77).
- 75 Den nationella domstolens möjlighet att undantagsvis undanröja den oskäliga delen av ett villkor i ett avtal mellan en näringsidkare och en konsument påverkas inte heller av att det finns nationella bestämmelser som, genom att reglera användningen av ett sådant villkor, säkerställer det avskräckande syfte som eftersträvas med direktivet, såsom det erinrats om i punkt 68 ovan.
- 76 I förevarande fall framgår det av beslutet om hänskjutande att bankerna sedan lagen av den 29 juli 2011 antogs, efter ingåendet av avtalet och det tilläggsavtal som är i fråga i det nationella målet, inte längre skulle kunna använda indexeringsklausuler i en sådan form som den som föreskrivs i förevarande fall. Enligt bestämmelserna i denna lag ska ett låneavtal uttryckt i utländsk valuta hädanefter innehålla uppgifter om metoderna och datumen för fastställandet av den växelkurs på grundval av vilken kreditbeloppet och de månatliga amorteringarna beräknas samt regler för valutaomräkning.
- 77 Domstolen har redan slagit fast att även om artikel 7.1 i direktiv 93/13 inte utgör hinder för att medlemsstaterna genom lagstiftning förbjuder fortsatt användning av oskäliga villkor i avtal som näringsidkare sluter med konsumenter, måste lagstiftaren i detta sammanhang iaktta de krav som följer av artikel 6.1 i detta direktiv (dom av den 14 mars 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punkt 42).
- 78 Den omständigheten att ett avtalsvillkor på grundval av nationell lagstiftning har förklarats vara oskäligt och ogiltigt, samt ersatts av ett nytt villkor, kan nämligen inte medföra att det skydd som konsumenten garanteras, såsom det erinrats om i punkt 54 ovan, försvagas (se, analogt, dom av den 14 mars 2019, Dunai, C-118/17, EU:C:2019:207, punkt 43).
- 79 Under dessa omständigheter påverkar inte lagstiftarens antagande av bestämmelser som reglerar användningen av ett avtalsvillkor och bidrar till att säkerställa den avskräckande verkan som eftersträvas med direktiv 93/13 när det gäller näringsidkarnas beteende, de rättigheter som konsumenterna har enligt direktivet.
- 80 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den andra och den tredje frågan besvaras enligt följande. Artikel 6.1 och artikel 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de inte utgör hinder för att den nationella domstolen endast ogiltigförklarar den oskäliga delen av ett villkor i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument, när det avskräckande syftet med direktivet säkerställs genom nationella lagbestämmelser som reglerar dess användning, förutsatt att denna del utgörs av en särskild avtalsförpliktelse som kan bli föremål för en individuell prövning av oskäligheten. Vidare utgör dessa bestämmelser hinder för att den hänskjutande domstolen endast ogiltigförklarar den oskäliga delen av

ett villkor i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument, när en sådan ogiltigförklaring skulle innebära att innehållet i villkoret ändrades på ett sätt som påverkar dess huvudsakliga innehåll, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva.

Den fjärde frågan

- 81 Den hänskjutande domstolen har ställt den fjärde frågan för att få klarhet i huruvida artikel 6.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att en ogiltigförklaring av ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument på grund av att ett villkor i avtalet har förklarats vara oskäligt utgör en sanktion som föreskrivs i direktivet och som följer av ett domstolsavgörande som meddelats på konsumentens uttryckliga begäran och som ger konsumenten rätt till återbetalning av de belopp som felaktigt uppburits av näringsidkaren eller om sanktionen inträder helt oberoende av konsumentens vilja.
- 82 Domstolen erinrar i detta sammanhang om att det i artikel 6.1 i direktiv 93/13 föreskrivs att oskäliga villkor som används i avtal som en näringsidkare sluter med en konsument inte är bindande för konsumenterna, på sätt som närmare stadgas i medlemsstaternas nationella rätt, och att avtalet ska förbli bindande för parterna på samma grunder, om det kan bestå utan de oskäliga villkoren.
- 83 Syftet med nämnda bestämmelse, och i synnerhet den andra delen av meningen, är således inte att alla avtal som innehåller oskäliga villkor ska ogiltigförklaras, utan att ersätta den formella jämvikt mellan avtalsparternas rättigheter och skyldigheter som följer av avtalet med en verklig jämvikt så att parterna blir jämbördiga. Vidare ska avtalet i princip bestå, utan att det görs andra ändringar än vad som följer av att de oskäliga villkoren upphävs. Under förutsättning att detta sistnämnda villkor är uppfyllt kan det aktuella avtalet, enligt artikel 6.1 i direktiv 93/13, bestå i den mån det är juridiskt möjligt att avtalet består utan de oskäliga avtalsvillkoren på detta sätt enligt reglerna i nationell rätt, vilket ska fastställas genom en objektiv bedömning (dom av den 3 oktober 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punkt 39 och där angiven rättspraxis).
- 84 Härav följer att artikel 6.1 andra delen av meningen i direktiv 93/13 inte i sig föreskriver några kriterier som reglerar möjligheten för ett avtal att bestå utan de oskäliga avtalsvillkoren, utan överlåter till den nationella rättsordningen att fastställa dessa med iakttagande av unionsrätten. Det ankommer således på medlemsstaterna att i sin nationella rätt fastställa närmare bestämmelser för konstaterande av att ett villkor i ett avtal är oskäligt och för de konkreta rättsverkningarna av detta konstaterande. Ett sådant konstaterande ska under alla omständigheter göra det möjligt att återställa konsumentens rättsliga och faktiska situation såsom den skulle varit om det oskäliga villkoret inte hade förelegat (dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 66).
- 85 Av det ovan anförda följer för det första att om en nationell domstol, med tillämpning av relevanta bestämmelser i nationell rätt, finner att det inte är möjligt att låta ett avtal bestå utan de oskäliga avtalsvillkor som det innehåller utgör artikel 6.1 i direktiv 93/13 i princip inte hinder för att avtalet ogiltigförklaras (dom av den 3 oktober 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punkt 43).
- 86 En ogiltigförklaring av ett avtal i vilket ett av villkoren har konstaterats vara oskäligt kan således inte utgöra en sanktion som föreskrivs i direktiv 93/13.
- 87 Vad för övrigt särskilt gäller preskriptionsfrister har domstolen redan slagit fast att det är förenligt med unionsrätten att det av rättssäkerhetshänsyn fastställs rimliga talefrister med prekluderande verkan (dom av den 21 december 2016, Gutiérrez Naranjo m.fl., C-154/15, C-307/15 och C-308/15, EU:C:2016:980, punkt 69).

- 88 För det andra beror svaret på frågan när ogiltigheten av det avtal som är aktuellt i det nationella målet får verkan utslutande på nationell rätt, i den mån konsumentskyddet enligt bestämmelserna i direktiv 93/13 säkerställs.
- 89 För det tredje kan en ogiltigförklaring av avtalet i det nationella målet inte vara beroende av att konsumenten uttryckligen har framställt en sådan begäran, utan det ankommer på den nationella domstolen att objektivt tillämpa de kriterier som fastställts i nationell rätt.
- 90 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den fjärde frågan besvaras enligt följande. Artikel 6.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att följderna av ett rättsligt konstaterande av att ett oskäligt villkor föreligger i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument omfattas av bestämmelserna i nationell rätt, varvid frågan huruvida ett sådant avtal kvarstår ska prövas ex officio av den nationella domstolen genom en objektiv bedömning på grundval av dessa bestämmelser.

Den femte frågan

- 91 Den hänskjutande domstolen har ställt den femte frågan för att få klarhet i huruvida artikel 6.1 i direktiv 93/13, jämförd med artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna (nedan kallad stadgan), ska tolkas så, att det ankommer på den nationella domstolen, som konstaterar att ett villkor i ett avtal som en näringsidkare ingått med en konsument är oskäligt, att upplysa konsumenten om de rättsliga följderna som en ogiltigförklaring av ett sådant avtal kan medföra, oberoende av om konsumenten företräds av ett professionellt ombud.
- 92 Det framgår av fast rättspraxis att det ankommer på den nationella domstol som har fastställt att ett villkor är oskäligt och som ska fastställa de rättsliga konsekvenserna av detta, att iaktta kraven på ett effektivt domstolsskydd för de rättigheter som enskilda har enligt unionsrätten, såsom detta skydd garanteras i artikel 47 i stadgan. Bland dessa krav återfinns den kontradiktoriska principen, som utgör en del av rätten till försvar och som bland annat gäller för domstolen när den avgör en tvist på en grund som tagits upp till prövning ex officio (dom av den 21 februari 2013, Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, punkt 29 och där angiven rättspraxis).
- 93 EU-domstolen har dessutom slagit fast att för det fall den nationella domstolen, som på grundval av de faktiska och rättsliga omständigheter som den förfogar över har fastställt att ett villkor omfattas av tillämpningsområdet för direktiv 93/13, konstaterar att villkoret är oskäligt, är den i regel skyldig att underrätta parterna i målet om detta och bereda dem tillfälle att i ett kontradiktoriskt förfarande yttra sig däröver i enlighet med de nationella processuella bestämmelserna (dom av den 21 februari 2013, Banif Plus Bank, C-472/11, EU:C:2013:88, punkt 31).
- 94 Eftersom nämnda skyddssystem mot oskäliga avtalsvillkor inte ska tillämpas om konsumenten motsätter sig det måste konsumenten på samma sätt, i ännu högre grad, ha rätt att motsätta sig skydd med tillämpning av samma system mot de negativa konsekvenser som uppstår till följd av att avtalet ogiltigförklaras i sin helhet när vederbörande inte önskar återopa detta skydd (dom av den 3 oktober 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punkt 55).
- 95 I detta sammanhang kan konsumenten, efter att ha underrättats av den nationella domstolen, välja att inte göra gällande att ett villkor är oskäligt och icke bindande, och därmed ge ett fritt och informerat samtycke till det aktuella villkoret (dom av den 3 oktober 2019, Dziubak, C-260/18, EU:C:2019:819, punkt 66).
- 96 Av det ovan anförda framgår att den information som den nationella domstolen kan förfoga över med stöd av nationella processregler framstår som särskilt viktig, eftersom den gör det möjligt för konsumenten att avgöra om han eller hon vill avstå från det skydd som garanteras enligt direktiv 93/13.

- 97 För att konsumenten ska kunna ge sitt fria och informerade samtycke ankommer det på den nationella domstolen att, inom ramen för nationella processregler och med hänsyn till skälighetsprincipen i tvistemål, på ett objektivt och uttömmande sätt ange de rättsliga följder som en ogiltigförklaring av det oskäligen villkoret kan medföra, och detta oberoende av om de företräds av ett professionellt ombud eller ej.
- 98 En sådan upplysning är särskilt viktig när den omständigheten att det oskäligen villkoret inte tillämpas kan leda till att hela avtalet blir ogiltigt och konsumenten eventuellt kan bli föremål för krav på återbetalning, såsom den hänskjutande domstolen i det nationella målet har övervägt.
- 99 Mot bakgrund av det ovan anförda ska den femte frågan besvaras enligt följande. Artikel 6.1 i direktiv 93/13, jämförd med artikel 47 i stadgan, ska tolkas så, att det ankommer på den nationella domstol som konstaterar att ett villkor i ett avtal som en näringsidkare har ingått med en konsument är oskäligt att, inom ramen för nationella processregler och efter ett kontradiktoriskt förfarande, informera konsumenten om de rättsliga följder som en ogiltigförklaring av ett sådant avtal kan medföra, oberoende av om konsumenten företräds av ett professionellt ombud.

Rättegångskostnader

- 100 Eftersom förfarandet i förhållande till parterna i det nationella målet utgör ett led i beredningen av samma mål, ankommer det på den hänskjutande domstolen att besluta om rättegångskostnaderna. De kostnader för att avge yttrande till domstolen som andra än nämnda parter har haft är inte ersättningsgilla.

Mot denna bakgrund beslutar domstolen (sjunde avdelningen) följande:

- 1) **Artikel 6.1 i rådets direktiv 93/13/EEG av den 5 april 1993 om oskäligen villkor i konsumentavtal ska tolkas så, att det ankommer på den nationella domstolen att konstatera att ett villkor i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument är oskäligt, även om parterna har ändrat detta villkor genom avtal. Ett sådant konstaterande medför att den situation som konsumenten skulle ha befunnit sig i utan detta villkor som konstaterats vara oskäligt återställs, såvida inte konsumenten genom ändringen av det oskäligen villkoret har avstått från ett sådant återställande genom ett fritt och informerat samtycke, vilket det ankommer på den nationella domstolen att kontrollera. Det följer emellertid inte av denna bestämmelse att konstaterandet av att det ursprungligen villkoret är oskäligt i princip skulle få till följd att avtalet ogiltigförklaras, eftersom ändringen av detta villkor har gjort det möjligt att återställa jämvikten mellan parternas skyldigheter och rättigheter enligt avtalet och att undanröja det fel som det var behäftat med.**
- 2) **Artikel 6.1 och artikel 7.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att de inte utgör hinder för att den nationella domstolen endast ogiltigförklarar den oskäligen delen av ett villkor i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument, när det avskräckande syftet med direktivet säkerställs genom nationella lagbestämmelser som reglerar dess användning, förutsatt att denna del utgörs av en särskild avtalsförpliktelse som kan bli föremål för en individuell prövning av oskäligheten. Vidare utgör dessa bestämmelser hinder för att den hänskjutande domstolen endast ogiltigförklarar den oskäligen delen av ett villkor i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument, när en sådan ogiltigförklaring skulle innebära att innehållet i villkoret ändrades på ett sätt som påverkar dess huvudsakligen innehåll, vilket det ankommer på den hänskjutande domstolen att pröva.**

- 3) Artikel 6.1 i direktiv 93/13 ska tolkas så, att följderna av ett rättsligt konstaterande av att ett oskäligt villkor föreligger i ett avtal som ingåtts mellan en näringsidkare och en konsument omfattas av bestämmelserna i nationell rätt, varvid frågan huruvida ett sådant avtal kvarstår ska prövas ex officio av den nationella domstolen genom en objektiv bedömning på grundval av dessa bestämmelser.
- 4) Artikel 6.1 i direktiv 93/13, jämförd med artikel 47 i Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna, ska tolkas så, att det ankommer på den nationella domstol som konstaterar att ett villkor i ett avtal som en näringsidkare har ingått med en konsument är oskäligt att, inom ramen för nationella processregler och efter ett kontradiktoriskt förfarande, informera konsumenten om de rättsliga följder som en ogiltigförklaring av ett sådant avtal kan medföra, oberoende av om konsumenten företräds av ett professionellt ombud.

Underskrifter